

ZODPOVEDNOSŤ SÚDNYCH ORGÁNOV ZA ŠKODU SPÔSOBENÚ PORUŠENÍM KOMUNITÁRNEHO PRÁVA

THE RESPONSIBILITY OF NATIONAL COURTS FOR DAMAGE CAUSED BY BREACH OF COMMUNITY LAW

MICHAEL SIMAN

Ústav medzinárodných vzťahov a aproximácie práva, Právnická fakulta UK, Bratislava,
advokát

Abstrakt

Článok sa venuje problematike podmienok zodpovednosti členského štátu za škodu spôsobenú porušením komunitárneho práva v prípade porušenia povinnosti zo strany súdnych orgánov. Autor v ňom rovnako poukazuje na súvisiace ustanovenia slovenských predpisov týkajúce sa povinností súdnych orgánov, ktoré im vyplývajú z komunitárneho práva ako aj predpisov týkajúcich sa náhrady škody spôsobenej pri výkone verejnej moci.

Kľúčové slová

právo Európskej únie – komunitárne právo – vnútroštátne súdne orgány – aplikácia komunitárneho práva – zodpovednosť za škodu – náhrada škody

Abstract

This article deals with the Member State's liability for damage caused as a result of a breach of Community law by national courts or tribunals. The author points out, on the one hand, on related provisions of the Slovak legislation regulating the liability of national courts that results from Community law as well as Slovak legislation governing the liability for damage caused while executing the public powers.

Key words

European Union law – Community law – national courts and tribunals – application of Community law – responsibility for damages – damages

Zodpovednosť členských štátov a ich orgánov pri aplikácii komunitárneho práva vychádza z prednosti komunitárneho práva, bez ktorej by táto zodpovednosť nebola vynutiteľná. Práve na základe prednosti komunitárneho práva si v prípade jeho chybnej aplikácie alebo opomenutia aplikácie zo strany orgánu členského štátu sa môžu poškodené fyzické alebo právnické osoby domáhať náhrady spôsobenej škody.

V úvode je tiež potrebné zdôrazniť, že prednosť komunitárneho práva, jeho priamy účinok, ako aj celý inštitút zodpovednosti členského štátu a uplatňovania si náhrady škody poškodenými subjektmi nie sú upravené v zakladajúcich zmluvách ani v aktoch inštitúcií Európskej únie a vyplývajú výlučne z judikatúry Súdneho dvora Európskych spoločenstiev, Táto judikatúra vychádza predovšetkým zo zásady *pacta sunt servanda* a zo zásady komunitárnej lojality (pozri 52/84, Komisia v. Belgicko, 15.1.1986, Zb. s. 89, bod 16), ktoré sú zakotvené v článku 10 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (ďalej len „Zmluva o založení ES“) a na základe ktorých sú členské štáty povinné prijať všetky opatrenia potrebné na zabezpečenie plnenia záväzkov vyplývajúcich zo zmluvy alebo z činnosti inštitúcií spoločenstva a zdržať sa „akýchkoľvek opatrení, ktoré by mohli ohroziť dosiahnutie cieľov zmluvy“ alebo ktoré by mohli ohroziť reálny účinok komunitárneho práva (pozri napr. 13/77, Inno, 16.11.1977, Zb. 1977, s. 2115, bod 31; 148/78, Ratti, Zb. s. 1629, bod 21).

Pre vymedzenie zodpovednosti sa škodu spôsobenú porušením komunitárneho práva je nutné v prvom rade definovať povinnosti súdnych orgánov, ktoré súvisia s jeho aplikáciou a ktorých nedržanie má za následok splnenie jednej z podmienok zodpovednosti za škodu. Následne sa budeme zaoberať samotnými podmienkami zodpovednosti súdnych orgánov členských štátov za škodu spôsobenú porušením komunitárneho práva, tak ako boli definované v judikatúre Súdneho dvora.

Povinnosti súdnych orgánov členských štátov pri aplikácii komunitárneho práva

Súdny dvor vo svojej rozhodovacej praxi priebežne určuje jednotlivé povinnosti súdnych a iných orgánov členských štátov pri aplikácii komunitárneho práva. Ďalej sa zameriame predovšetkým na tie, ktoré sú v judikatúre Súdneho dvora pertraktované najčastejšie.

Dodržiavanie zásad rovnocennosti a účinnosti

Ak komunitárna právna úprava neustanovuje inak, sudy členských štátov postupujú pri aplikácii komunitárneho práva podľa vnútroštátnych procesných predpisov v súlade s tzv. zásadou procesnej autonómie, ktorú Súdny dvor často vo svojej judikatúre zdôrazňuje. Podľa tejto zásady je každý členský štát oprávnený určiť príslušné sudy a stanoviť podmienky konania, na základe ktorých bude zabezpečená ochrana práv fyzických a právnických osôb, ktoré týmto osobám vyplývajú z priameho účinku komunitárneho práva (33/76, Rewe, 16.12.1976, Zb. s. 1989, bod 5; 45/76, Comet, 16.12.1976, Zb. s. 2043, bod 13).

Aby nedošlo k situácii, že úroveň ochrany práv, ktoré fyzickým a právnickým osobám priznáva komunitárne právo, bude v jednotlivých členských štátoch rôzna, Súdny dvor obmedzil zásadu procesnej autonómie tým, že súdne orgány členských štátov sú pri aplikácii komunitárneho práva povinné postupovať v súlade so zásadami rovnocennosti a účinnosti (pozri 33/76, Rewe, 16.12.1976, Zb. s. 1989, body 5 a 6; 45/76, Comet, 16.12.1976, Zb. s. 2043, body 12 až 16; 199/82, San Giorgio, 9.11.1983, Zb. s. 3595, bod 12; C-430 a 431/93, Van Schijndel, 14.12.1995, Zb. s. I-4705, bod 17; C-6 a 9/90, Francovich, 19.11.1991, Zb. s. I-5357, bod 43; C-96/91, Komisia v. Španielsko, 9.6.1992, Zb. s. 3789, bod 12; 14.12.1995, C-312/93, Peterbroeck, s. I-4599, bod 12).

Podľa zásady rovnocennosti (ekvivalencie) vnútroštátny súd nemôže v prípade konaní s komunitárnym prvkom aplikovať prísnejšie procesné pravidlá ako sú tie, ktoré sú aplikované vo vnútroštátnych konaniach bez komunitárneho prvku s rovnakým predmetom. To znamená, že o porovnateľných nárokoch, či už vznikli na základe vnútroštátneho alebo komunitárneho práva, by sa malo rozhodovať rovnakým spôsobom bez akejkoľvek diskriminácie.

Na základe zásady účinnosti (efektivity) nemôžu byť procesné predpisy v konaniach s komunitárnym prvkom upravené takým spôsobom, ktorý by výkon práv zaručených komunitárnym právnym poriadkom prakticky znemožňoval alebo nadmerne sťažoval. Súdny dvor pri posudzovaní tohto kritéria berie do úvahy predovšetkým základné zásady vnútroštátnych súdnych systémov ako sú: právo na obhajobu, zásada právnej istoty a riadny priebeh konania. V rozpore so zásadou efektivity je napríklad použitie vnútroštátneho procesného ustanovenia, ktoré v určitom prípade zakazuje príslušnému súdu posúdiť súlad vnútroštátneho predpisu s ustanovením komunitárneho práva, pokiaľ dotknutý účastník

zmešká lehotu na namietnutie tohto rozporu (14.12.1995, C-312/93, Peterbroeck, s. I-4599, bod 21), alebo také prenesenie dôkazného bremena na navrhovateľa, ktoré mu prakticky znemožňuje alebo nadmerne sťažuje možnosť domáhať sa svojich práv zaručených komunitárnym právnym poriadkom (199/82, San Gorgio, 9.11.1983, Zb. s. 3595, bod 14; C-242/95, GT-Link, 17.7.1997, Zb. s. I-4449, bod 25).

Povinnosť súdnych orgánov aplikovať komunitárne právo *ex officio*

Povinnosť aplikácie komunitárneho práva Súdny dvor vysvetlil po prvýkrát v prípade Simmenthal (106/77, 9.3.1978, Zb. s. 629), v ktorom riešil dôsledky priamej aplikovateľnosti ustanovení komunitárneho práva v prípade, ak s nimi bola v rozpore vnútroštátna norma.

Priama aplikovateľnosť komunitárneho práva v tomto prípade podľa Súdneho dvora znamená, že „normy komunitárneho práva musia disponovať úplným účinkom, a to rovnakým spôsobom vo všetkých členských štátoch počnúc od ich vstupu do platnosti a počas celého obdobia ich platnosti“, akoby boli súčasťou právneho poriadku uplatniteľného na území jednotlivých členských štátov” (bod 14 rozsudku Simmenthal), pričom majú vyššiu právnu silu ako normy vnútroštátne. To znamená, že vnútroštátna norma odporujúca komunitárnej norme nemôže byť právoplatne aplikovaná.

Súdny dvor ďalej zdôraznil, že každý vnútroštátny súd je, ako orgán členského štátu, „v medziach svojich právomocí povinný aplikovať komunitárne právo ako celok a chrániť práva, ktoré priznáva toto právo jednotlivcom tak, že nesmie aplikovať žiadne skoršie alebo neskoršie ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré sú v rozpore s komunitárnym právom” (body 16 a 21 rozsudku Simmenthal).

Súdny dvor na druhej strane neskôr v rozsudku Van Schijndel (C-430 a 431/93, 17.12.1995, Zb. s. I-4705) potvrdil zásadu *non ultra petita*, keď zdôraznil, že vnútroštátny súd nie je v sporových konaniach povinný na základe komunitárneho práva priznať účastníkovi konania viac, ako sám účastník požaduje v petite (pozri body 21 a 22 rozsudku Van Schijndel). V súlade so zásadou rovnocennosti bude slovenský súd jednoducho postupovať rovnakým spôsobom ako v prípade aplikácie slovenského práva; to znamená, že v prípadoch, keď návrhmi účastníkov nebude viazaný (napr. v prípade skúmania podmienok konania alebo

v konaniach, ktoré sa môžu začať i bez návrhu), bude musieť pri aplikácii slovenského právneho poriadku z úradnej moci prihliadať aj na komunitárne právo.

V slovenskom právnom poriadku vyplýva slovenským súdom povinnosť dodržiavať komunitárne právo z článku 144 ods. 1 Ústavy SR, na základe ktorého sú sudcovia pri rozhodovaní viazaní aj medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 2, t. j. Zmluvou o Európskej únii, Zmluvou o založení Európskeho spoločenstva, ale aj ostatnými prameňmi primárneho práva Európskej únie.

Okrem toho § 2 ods. 1 zákona 416/2004 Z. z. o Úradnom vestníku Európskej únie ustanovuje nevyvrátiteľnú právnu domnienku znalosti právne záväzných aktov, ktoré boli v tomto úradnom vestníku uverejnené. Na predchádzajúce ustanovenia nakoniec nadväzuje aj § 121 Občianskeho súdneho poriadku, ktorý zbavuje povinnosti dokazovať právne záväzné akty, ktoré boli uverejnené v Úradnom vestníku Európskej únie.

Ak by slovenský prvostupňový súd napriek návrhu účastníka konania odmietol aplikovať komunitárne právo, môže to účastník použiť ako odvolací resp. dovolací dôvod nesprávneho právneho posúdenia veci (§ 205 ods. 2 písm. f) OSP resp. § 241 ods. 2 písm. c) TP) odhliadnuc od toho, že prvostupňový súd má iba možnosť a nie povinnosť predkladať prejudiciálne otázky.

Povinnosť súdnych orgánov položiť prejudiciálnu otázku a nečakať na rozhodnutie ústavného súdu¹

Ak prejudiciálna otázka ohľadom výkladu alebo platnosti komunitárneho práva „vznikne počas konania prebiehajúceho pred vnútroštátnym súdnym orgánom, proti rozhodnutiu ktorého nie je prípustný opravný prostriedok podľa vnútroštátneho práva, je tento súd povinný predložiť vec Súdnemu dvoru“, ak považuje rozhodnutie o tejto otázke za potrebné pre vynesenie rozsudku (čl. 234 tretí pododsek ZES).

Prejudiciálnymi otázkami sa tak musia zaoberať predovšetkým súdne orgány rozhodujúce v poslednom stupni, aby sa zabránilo vytváraniu vnútroštátnej judikatúry odporujúcej

¹ K prejudiciálnemu konaniu pozri bližšie Siman, M.: Prejudiciálne konanie, Justičná revue, 8-9/2007, s. 1004-1042.

komunitárnemu právu (107/76, Hoffmann-La Roche, 24.5.1977, Zb. s. 957, bod 5; 35 a 36/82, Morson, 27.10.1982, Zb. s. 3723, bod 8).

Aj súd rozhodujúci v poslednom stupni má však výlučné právo posúdiť, či je predloženie prejudiciálnej otázky potrebné pre rozhodnutie veci samej. Ak sa jedná o otázku, ktorej vyriešenie nemá z hľadiska prebiehajúceho vnútroštátneho konania význam, vnútroštátny súd by nemal podávať prejudiciálnu otázku a zbytočne tým predlžovať konanie. Na druhej strane by mal byť sudca pri odmietnutí položenia prejudiciálnej otázky opatrný a zdržanlivý, nakoľko mnohokrát nemusí správne identifikovať jej opodstatnenosť, pretože v mnohých prípadoch je potrebné požiadať Súdny dvor o výklad komunitárneho práva práve preto, aby na jeho základe vnútroštátny súd vôbec mohol posúdiť možnosti aplikácie interpretovaného komunitárneho ustanovenia v prebiehajúcom spore.

Vnútroštátny súd môže dospieť k rozhodnutiu podať prejudiciálnu otázku buď z vlastného podnetu alebo z podnetu účastníka konania, pričom návrhmi účastníkov konania na podanie otázky nie je vnútroštátny súd viazaný (pozri 6.10.1982, 283/81, CILFIT, s. 3415, bod 9). Súd nemusí prerušiť konanie a podať prejudiciálnu otázku ani vtedy, keď to navrhujú zhodne obe protistrany (93/78, Mattheus, 22.11.1978, Zb. s. 2203, bod 5); naopak môže tak urobiť i proti vôli všetkých účastníkov konania, ak považuje rozhodnutie o prejudiciálnej otázke za potrebné pre rozhodnutie veci samej (pozri 126/80, Salonia, 16.6.1981, Zb. s. 1563, bod 7).

Vnútroštátny súd je v rámci svojich právomocí povinný „z úradnej moci odmietnuť aplikovať akékoľvek vnútroštátne ustanovenie, aj neskoršie, ktoré je v rozpore s komunitárnym právom bez toho, aby musel žiadať alebo čakať na predbežné odstránenie takéhoto ustanovenia legislatívnou cestou alebo iným ústavným postupom“ (bod 24 rozsudku Simmenthal). Každý vnútroštátny sudca tak musí rešpektovať zásadu prednosti komunitárneho práva a nemôže sa zbaviť povinnosti uprednostniť komunitárnu normu pred vnútroštátnou odvolávajúc sa na skutočnosť, že o tom môže rozhodovať jedine ústavný súd.

V súlade so zásadami rovnocennosti a účinnosti, vnútroštátny súdny orgán rozhodujúci spor s komunitárnym prvkom, ktorý zistí protiústavnosť vnútroštátneho predpisu, musí mať naďalej možnosť obrátiť sa na Súdny dvor s prejudiciálnou otázkou s cieľom zistiť súlad tohto vnútroštátneho predpisu s komunitárnym právom (C 348/89, Mecnarte, 27.6.1991, Zb.

s. I-3277, bod 45 a 46) a nie je z tejto povinnosti vyňatý z dôvodu, že zistenie rozporu vnútroštátneho predpisu s ústavou podlieha osobitnému konaniu na ústavnom súde.

Ak sa teda slovenský súd domnieva, že všeobecne záväzný právny predpis, ktorý sa týka prejednávanej veci, odporuje ústave, zákonu alebo medzinárodnej zmluve, ktorou je Slovenská republika viazaná podľa článku 7 ods. 5 Ústavy SR (takouto zmluvou je aj Zmluva o založení ES), mal by podľa slovenských predpisov konanie prerušiť a podať návrh na začatie konania na ústavný súd, ktorého právny názor je potom pre tento súd záväzný (čl. 144 bod 2 Ústavy SR; § 109 bod 1 písm. b) OSP). Podľa komunitárneho práva musí mať však naďalej možnosť resp. povinnosť obrátiť sa aj na Súdny dvor s prejudiciálnou otázkou, ktorá mu umožní posúdiť súlad vnútroštátneho ustanovenia s primárnym komunitárnym právom.

Podmienky zodpovednosti členského štátu za škodu spôsobenú porušením komunitárneho práva súdnym orgánom

Všeobecne o zodpovednosti členského štátu

Na základe judikatúry Súdneho dvora boli fyzickým a právnickým osobám priznané viaceré práva, ktorých sa môžu domáhať priamo na základe komunitárneho práva a ktoré im vnútroštátne právne poriadky musia bezpodmienečne zaručiť. Jedná sa o práva, ktoré zakladá komunitárne právo bez ohľadu na právo vnútroštátne, ktoré vyplývajú priamo z judikatúry Súdneho dvora a nadobúdajú charakter všeobecných zásad komunitárneho práva, predovšetkým:

- právo na sudcu s cieľom dosiahnuť ochranu práv vyplývajúcich z komunitárneho ustanovenia, na základe ktorého každá fyzická alebo právnická osoba, ktorej práva sú poškodené opatreniami členského štátu nezlučiteľnými s komunitárnym právom musí mať právo na ochranu prostredníctvom príslušného súdu a na účinné konanie (222/84, Johnston, Zb. s. 1651, bod 18; 244/80, Foglia, 16.12.1981, Zb. s. 3045, body 26 a 31);
- právo na "predbežného" sudcu za účelom zabezpečenia predbežnej ochrany práv vyplývajúcich z komunitárneho práva a to aj za predpokladu, že vnútroštátne právo neumožňuje nariadenie predbežných opatrení a osobitne odklad vykonateľnosti resp. účinnosti vnútroštátnych opatrení považovaných za nezlučiteľné so zmluvou (C-213/89, Factortame, 19.6.1990, Zb. s. I-2433);

- právo na vrátenie bezdôvodného obohatenia, ak k nemu došlo v súvislosti s porušením komunitárnych predpisov (240/87, Deville, 29.6.1988, Zb. s. 351);
- právo na náhradu škody spôsobenej porušením komunitárneho práva, na základe ktorého sú členské štáty povinné nahradiť fyzickým a právnickým osobám škodu spôsobenú porušením komunitárneho práva (prvýkrát uvedené v rozsudku C-6 a 9/90, Francovich a Bonifaci, Zb. s. I-5357).

Zodpovednosť členských štátov v prípade porušenia komunitárneho práva je objektívna a absolútna. Členský štát sa jej teda nemôže za žiadnych okolností zbaviť, ani sa z nej nemôže exkulovať, a to bez ohľadu na to, ktorý orgán konajúci v mene členského štátu škodu spôsobil.

Súdny dvor po prvýkrát rozhodoval o zodpovednosti štátu za porušenie komunitárneho práva v súvislosti s opomenutím transpozície smernice (C-6 a 9/90, Francovich a Bonifaci, 19.11.1991, Zb. s. I-5357, bod 46). Zodpovednosť členského štátu môže však vyplývať aj z iných druhov porušenia komunitárneho práva, ako je porušenie povinností súvisiacich s transpozíciou smernice, napríklad: aplikácia ustanovenia vnútroštátneho právneho poriadku odporujúceho komunitárnemu právu (C-46 a 48/93, Factortame a Brasserie du pêcheur, 5.3.1996, Zb. s. I-1029, body 14, 15 a nasl.); použitie legislatívneho, správneho či súdneho postupu alebo praxe, ktoré sú v rozpore s komunitárnym právom; vydanie súdneho rozhodnutia odporujúceho komunitárnemu právu; odmietnutie vnútroštátneho súdu položiť prejudiciálnu otázku, a iné.

Hoci slovenský zákon č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci (ďalej len „zákon č. 514/2003 Z. z.“) zo spomenutých možností porušenia komunitárneho práva spomína výslovne iba nesprávne alebo neskoré prebratie smernice Európskej únie (§ 4 ods. 1 písm. d)), neznamená to, že slovenské subjekty si nemôžu uplatniť nárok na náhradu škody spôsobenej iným protiprávnym konaním alebo opomenutím zo strany slovenských orgánov verejnej moci.

Zákon č. 514/2003 Z. z. sa totižto na konanie o náhradu škody spôsobenej porušením komunitárneho práva Slovenskou republikou použije iba subsidiárne, ak predmetné otázky náhrady škody nie sú upravené v judikatúre Súdneho dvora a za podmienky dodržania zásad rovnocennosti a účinnosti (pozri vyššie).

Ďalej sa budeme zaoberať osobitne právom na náhradu škody spôsobenej porušením komunitárneho práva súdnym orgánom členského štátu.

Osobitne o zodpovednosti súdneho orgánu členského štátu

Komunitárne právo môže porušiť akýkoľvek orgán verejnej moci členského štátu, ktorý koná v jeho mene, najmä orgány zákonodarnej, súdnej a výkonnej moci (C-46 a 48/93, Factortame III a Brasserie du pêcheur, 5.3.1996, Zb. s. I-1029, bod 34). Možnú zodpovednosť súdneho orgánu za škodu spôsobenú porušením komunitárneho práva Súdny dvor prvýkrát opatrne naznačil v rozsudku Köbler (C-224/01, 30.9.2003, Zb. s. I-10239) a neskôr ju definitívne potvrdil v rozsudku Traghetti del Mediterraneo (C-173/03, 13.6.2006, Zb. s. I-5177).

Vznik zodpovednosti členského štátu za škodu podmieňuje judikatúra Súdneho dvora nasledujúcimi základnými predpokladmi, ktoré platia aj v prípade, ak škodu spôsobil vnútroštátny súdny orgán (C-224/01, Köbler, 30.9.2003, Zb. s. I-10239, bod 51; C-173/03, Traghetti del Mediterraneo, 13.6.2006, Zb. s. I-5177, bod 45; pozri tiež C-46 a 48/93, Factortame III a Brasserie du pêcheur, 5.3.1996, Zb. s. I-1029, s. I-1029, bod 51; C-178, 179, 188 až 190/94, Dillenkofer, 8.10.1996, Zb. s. I-4845):

- musí ísť dostatočne závažné porušenie komunitárneho práva;
- porušená komunitárna norma musí zakladať práva pre fyzické alebo právnické osoby alebo povinnosť pre členský štát, ktoré je možné dostatočným spôsobom určiť;
- existencia škody;
- priamy vzťah kauzality medzi porušením komunitárneho práva a spôsobenou škodou.

Najväčší problém v porovnaní s vnútroštátnou praxou predstavuje vymedzenie „dostatočne závažného“ porušenia komunitárneho práva, ktoré Súdny dvor posudzuje na základe viacerých znakov (pozri napr. C-224/01, Köbler, 30.9.2003, Zb. s. 2003, s. I-10239, body 54 a 55; C-173/03, Traghetti del Mediterraneo, 13.6.2006, Zb. s. 173, bod 43):

- stupeň jasnosti a presnosti porušeného ustanovenia (pozri tiež C-392/93, British Telecommunications, 26.3.1992, Zb. s. I-1631, bod 42);
- rozsah voľnej úvahy, ktorú porušené ustanovenie ponecháva na vnútroštátne orgány (pozri tiež C-5/94, Lomas, 23.5.1996, Zb. s. I-2553, bod 28);
- úmyselné alebo neúmyselné porušenie komunitárneho práva alebo spôsobenie škody;
- ospravedlniteľný alebo neospravedlniteľný omyl;

- splnenie alebo nesplnenie povinnosti predložiť prejudiciálnu otázku Súdnemu dvoru podľa článku 234 Zmluvy o založení ES;
- postoj komunitárnych orgánov ku konkrétnemu porušeniu komunitárneho práva (napr. existencia právoplatného rozsudku o nesplnení povinnosti členského štátu v tej istej veci automaticky spĺňa znaky dostatočne závažného porušenia komunitárneho práva členským štátom).

Za dostatočne závažné porušenie komunitárneho práva považuje Súdny dvor aj prijatie rozhodnutia, ktoré jasne odporuje judikatúre Súdného dvora (bod 56 rozsudku Köbler). Za jasné protirečenie možno považovať najmä také rozhodnutie vnútroštátneho súdu, ktoré bude v rozpore s judikatúrou Súdného dvora, ktorá zaviedla základné zásady komunitárneho práva ako napríklad: prednosť a priama aplikovateľnosť komunitárneho práva, nediskriminácia, rovnocennosť, účinnosť, proporionalita, náhrada škody, alebo aj judikatúru, ktorá zaviedla priamy účinok vybraných článkov Zmluvy o založení ES.

Ak teda fyzické alebo právnické osoby nedosiahnu úspech v uplatňovaní svojich práv, ktoré im vyplývajú z komunitárneho právneho poriadku, v konaní pred súdmi členského štátu, majú možnosť ho dosiahnuť v následnom konaní proti členskému štátu o náhradu škody spôsobenej právoplatným súdnym rozhodnutím, ktoré je v rozpore s komunitárnym právom, prípadne v konaní o revízii súdneho rozhodnutia.

Zodpovednosť členského štátu za škodu môže vzniknúť iba vo výnimočných prípadoch, ak súd porušil platné komunitárne právo jasným spôsobom (bod 53 rozsudku Köbler; bod 42 rozsudku Traghetti del Mediterraneo).

Na druhej strane podľa Súdného dvora podmienkou prípustnosti žaloby na náhradu škody nie je zmena súdneho rozhodnutia, ktorým bola škoda spôsobená (bod 39 rozsudku Köbler). Takéto konanie o náhradu škody neodporuje princípu *res iudicata*, pretože sa nejedná o revíziu napadnutého súdneho rozhodnutia, ale o sekundárne konanie, v ktorom sa poškodený snaží o dosiahnutie zadosťučinenia v peňažnej alebo inej forme bez toho, aby došlo k zmene pôvodného rozhodnutia resp. k spochybneniu jeho právoplatnosti, čím ostávajú zachované práva a povinnosti vyplývajúce z napadnutého rozhodnutia pre ďalších dotknutých účastníkov.

Určiť vnútroštátny súd, ktorý bude príslušný na rozhodovanie o žalobe o náhradu škody spôsobenej právoplatným súdnym rozhodnutím, ktoré je v rozpore s komunitárnym právom, je v právomoci členských štátov v rámci ich vnútroštátnych procesných predpisov.

V Slovenskej republike sa tak môže stať, že o náhrade škody spôsobenej právoplatným rozhodnutím najvyššieho alebo krajského súdu, ktoré je v rozpore s komunitárnym právom, bude rozhodovať okresný súd, ktorý bude v predmetnom konaní v súlade s judikatúrou Súdneho dvora posudzovať, či najvyšší alebo krajský súd porušil komunitárne právo a či sú splnené podmienky vzniku zodpovednosti Slovenskej republiky za porušenie komunitárneho práva, a to napriek tomu, že „právoplatné rozhodnutie, ktorým bola škoda spôsobená, nebolo zrušené alebo zmenené príslušným orgánom“, tak ako to vyžaduje zákon č. 514/2003 Z. z. v prípade uplatňovania si náhrady škody spôsobenej vydaním rozhodnutia, ktoré je v rozpore so slovenskými predpismi.

Skúmanie podmienok vzniku zodpovednosti členského štátu za škodu spôsobenú porušením komunitárneho práva ponecháva Súdny dvor obyčajne na súdy členských štátov, ktoré ju musia skúmať v súlade s judikatúrou Súdneho dvora (C-302/97, Konle, 1.6.1999, Zb. s. I-3099, bod 58). V niektorých prípadoch Súdny dvor sám skúmal podmienku dostatočne závažného porušenia komunitárneho práva (napr. v prípade Köbler).

Rozsah náhrady škody je podobný ako vo vnútroštátnom práve členských štátov, pretože sa nahrádza skutočná škoda a ušlý zisk, pričom peňažná náhrada musí byť primeraná (C-271/91, Marshall II, 2.8.1993, Zb. s. I-4367, bod 26). O konkrétnej výške náhrady škody rozhoduje vnútroštátny súd a nie Súdny dvor.

V prípade *Traghetti del Mediterraneo* Súdny dvor potvrdil, že vnútroštátna právna úprava, ktorá vylučuje všeobecným spôsobom zodpovednosť členského štátu za škody spôsobené jednotlivcom porušením komunitárneho práva zo strany súdu, proti ktorého rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok, z dôvodu, že predmetné porušenie bolo spôsobené výkladom právnych pravidiel alebo posúdením skutkových okolností a dôkazov zo strany tohto súdu, je v rozpore s komunitárnym právom.

V rozpore s komunitárnym právom je takisto vnútroštátna právna úprava, ktorá obmedzuje vznik tejto zodpovednosti iba na prípady úmyselného protiprávneho konania alebo hrubej

nedbanlivosti sudcu, ak by takéto obmedzenie viedlo k vylúčeniu vzniku zodpovednosti predmetného členského štátu v ostatných prípadoch, keď došlo k zjavnému porušeniu aplikovateľného práva (body 42 a 46 rozsudku *Traghetti del Mediterraneo*).

V zmysle zákona č. 514/2003 Z. z. nemá vplyv na založenie zodpovednosti štátu voči jednotlivcovi, či k nezákonnému rozhodnutiu došlo v súvislosti s úmyselným protiprávnym konaním alebo hrubou nedbanlivosťou sudcu. Táto skutočnosť však má význam z hľadiska rozsahu regresnej náhrady štátu voči konkrétnemu sudcovi, ktorý nezákonné rozhodnutie vydal (podľa § 22 „ak štát uhradí náhradu škody, ktorá bola spôsobená sudcom zbytočnými prietahmi v konaní alebo svojvoľným rozhodnutím, ktoré zjavne nemá oporu v právnom poriadku a previnenie sudcu bolo zistené v disciplinárnom konaní, požaduje od sudcu regresnú náhradu v celej výške“).

Komunitárne právo sa však nezmieňuje o prípadnom zosobnenom regrese náhrady škody voči sudcovi, ktorý napadnuté rozhodnutie vydal, pretože cieľom judikatúry je iba zabezpečiť možnosti odškodnenia fyzických a právnických osôb zo strany členského štátu, a preto sa regres náhrady škody spravuje výlučne právnymi predpismi členských štátov.

Na záver je potrebné podotknúť, že ak fyzická alebo právnická osoba neuspeje ani v sekundárnom konaní o náhradu škody, najčastejšie z dôvodu, že nejde o dostatočne závažné porušenie komunitárneho práva, ostáva jej ešte vždy možnosť snažiť sa o dosiahnutie revízie právoplatného súdneho rozhodnutia cez obnovu konania alebo iný vnútroštátny mimoriadny prostriedok nápravy (C-453/00, *Kühne & Heintz*, 13.1.2004, Zb. s. I.837; C-234/04, *Kapferer*, 16.3.2006, Zb. s. I-2585; C-119/05, *Lucchini Siderurgica*, 18.7.2007)², resp. dotknutá osoba sa môže obrátiť s podnetom na Komisiu, že orgán členského štátu porušil komunitárne právo (pozri C-129/00, *Komisia v. Taliansko*, 9.12.2003, Zb. s. I-14637).

Literatúra:

- [1] Barav, A.: Preliminary Ruling *Consortship*? The judgment of European Court, in Foglia v. Novello, *European Law Review*, 1980.
- [2] Bobek, M. a kol.: *Předběžná otázka v komunitárním právu*, Linde, Praha, 2005.
- [3] Boulouis, J. – Darmon, M. – Huglo, J. G.: *Contentieux communautaire*, Dalloz, Paris 2001.

² Pozri bližšie Slašťan, M.: Revízia správnych a súdnych rozhodnutí v dôsledku porušenia komunitárneho práva, *Justičná revue*, 8-9/2007, s. 1156-1171.

- [4] Komárek, J.: „Velký hybatel“ – Soudní dvůr a hledání vnitřního souladu právního řádu Společenství, Právník č. 5/2006, s. 523.
- [5] Král, R.: Zásady aplikace komunitárního práva národními soudy, C.H.Beck, Praha 2003.
- [6] Lasok, K. P. E.: The European Court of Justice, Practice and Procedure, Butterworths, London, 1994.
- [7] Schermers, H. G. – Waelbroeck, F. D.: Judicial Protection in the European Union, 6th edition, Kluwer Law International, The Hague, 2001.
- [8] Siman, M.: Prejudiciálne konanie, Justičná revue, 8-9/2007, s. 1004-1042.
- [9] Siman, M. – Slašťan, M., Súdny systém Európskej únie, Bratislava 2006, s.n.
- [10] Slašťan, M., Aplikácia komunitárneho práva členskými štátmi., Medzinárodná vedecká konferencia „Členský štát EU a právni otázky s tým související“ Technická Univerzita Ostrava, 2004, s. 146-153.
- [11] Slašťan, M.: Revízia správnych a súdnych rozhodnutí v dôsledku porušenia komunitárneho práva, Justičná revue, 8-9/2007, s. 1156-1171.

Kontaktné údaje na autora – email:

siman@flaw.uniba.sk; siman@euroiuris.sk

